

v poznejšem času. Ko imamo od nekdanj ob Savi Posavje, imamo ob Sori in Kerki od drugod le Sorško in Kerško polje. Bolj izvorne imena so: Kerka, Knežak, Medvedjek, Stranje, Bukovica, Križevce; bolj naslednje pa: Kerška vas, Knežja njiva, Medvedje berdo, Stranska vas, Bukova gora, Križevska vas. Bodi si tudi, da kraj sam ni toliko star, pa oblika una je stareja. Posebna oblika imen je tista s podvojeno koreniko; na pr. Mamol, toliko kot melina, po koreniki mleti; Žazar, kar požariše, po koreniki žariti; blezo tudi Čačić po koreniki čičati ali sedeti. To je oblika, kakoršna v besedi pepél, od korenike paliti; kokalj, od korenike kaliti.

3. Dopisnik iz Reke je uni pot v „Novicah“ govoril o zidu, ki se od reškega morja poteguje višje proti krajnski zemlji, in se kaže, da je zlo star. Ta zid je že Valvazor poznal, in ga je dal viditi na podobšini, ki jo je pridjal pri popisovanji reškega mesta (glej b. XII. str. 100). Sem že tudi jez omenil ta zid, ter sem sodil, da je v nekaki zvezi stistim zidovjem, ki je pri Prezidu in Rabinem polji, in dalje deloma pri Oblokah in pri Rakitni, pri Verhniki pa se sledi nepretergoma za dve milj daleč. Prav bi bilo, da bi se na te zidove povsod bolj pazilo, da bi se bolj odkrila njih zveza. Nekako čudno je: po vseh mapah starega sveta se nam stavi pred oči Hadrijanov zid in Severov nasip v Anglii, rimski nasip v Nemčiji in Serbii, Trajanov nasip v Bulgarii; za rimsko zidovje v julskih planinah pa ne vé noben zemljopis, in vendar stari zgodovinarji o njem govorijo v pripovedi Teodozjevega boja proti Evgeniju. (Primeri „Mittheil. des histor. Vereins für Krain“ 1855 str. 81.)

4. Tudi gosp. Bile je unidan pisal od starega zidovja pri Bistrici in Ternovem, in je vprašal: kam bi to zidovje segalo? Tudi o tem zidovji sem jez že menil, da bi utegnilo biti v zvezi z zidom, ki se vleče po verhu Hrušice proti jugu. Pomniti se mora namreč, da se trojno rimsko zidovje sledi na cesti, ko se gré od Verhnike čez Logatec in Hrušico. Pervi zid gré ravno na Verhu med Verhniko in Logatcom čez veliko cesto in čez železnico; sledi se od Zaplane za ljubljanskim verhom do Virda. Drugi zid preseka stransko cesto med Logatcom in Hrušico ravno ondi, kjer se tista zavije višje v gojzd; sledi se nad Grudnom in proti Garčarevcu, in tik ceste je ostanek rimskega gradiča. Tretji zid se vleče čez imenovano stransko cesto ravno verh Hrušice pri nekdanji poštni hiši; sledi se, kakor sem slišal, od Črnega verha tjè na Unec. (Glej „Mittheil. des hist. Vereins für Krain“ 1854 str. 81, kjer je pridjana tudi mapa).

Pa je treba vediti, da so bile s temi zidovi tudi posebne terdnjave sklenjene. Perva terdnjava taka se sledi na Verhniki; ravno farna cerkev sv. Pavla stoji zdaj v njeni sredi; čveterovogelnik je, ki je obrnjen po stranéh sveta, meri na vsako plat 80 sežnjev, in obsega prostora za 4 orale. Druga terdnjava se vidi verh Hrušice ravno krog stare poštné hiše; ta je bila podolgasta, meri pokonci 60, poprek pa 30 sežnjev, v enem voglu je ostanek stolpa. Tretja terdnjava se jasno kaže v Ajdovšini; večjidel terga je še zdaj z njo sklenjenega; vidi se še precej visoko ozidje, ostanki 16 stolpov, katerih eden je čez 10 sežnjev visok; velikosti in podobe pa je ravno take, kakor terdnjava na Verhniki, čveterovogelnik, po 80 sežnjev ima na vsaki strani, in 4 orale prostora. Vse tri terdnjave se toliko znajo, da še delajo mejnike med senožeti, njivami in hišami, in se tedaj še na katasterski mapi lahko razkažejo. To posebno okolišino naznamujem, ker se po enaki meri tudi na Trojanah, pri Zatičini, v Trebnem, na Kerškem ali drugod utegne podoba starih mest slediti.

5. Kar je gosp. Terstenjak pisal o Japudih v listih pretečenega leta, je tehtno, ker se ozira, kolikor je moč, že tudi na jezik starih Ilirov; vsaj ne bodo nasprotniki

govoriti mogli, da hoče kdo po sili povsod le Slovence viditi. Naj še jaz pridenem nekoliko. Dr. Kandler šteje rodove Sekusov, Subokrinov, Katalov in Menokalenov za keltiške, ki so bivali sred Istrijanov in Japudov; in sicer perve stavi od Pole do Pičine, druge krog Postojne, in Menokalene krog Komena. Znamenito je, da so se Katali in del Karnov prištevali v teržaško srenjo, kakor pričá kamen z dolgim napisom v teržaškem muzeji; po takem se zlasti mesto Katalov utegne določiti. (Glej dr. Kandler „Indicazioni per le cose storiche del Litorale“ stran 176 in 226).

Imena Okre gore, se mi zdi, ne smemo tako tesno ujemati na goli Podkraj; zakaj cesta iz Akvileje se šteje, da je šla čez Okro, in cesta iz Tersta tudi čez Okro; Okra tedaj ni samo Hrušica, koder je šla akvilejska cesta, temuč tudi Gaberk, koder je bila teržaška pot. Sicer je to teržaško pot presekovala še druga akvilejska cesta, ki je šla proti Tarsatiki; razpotje je utegnulo biti ravno v Anesiki, to je, v Senožečah, če Linhartova misel velja, zakaj dr. Kandler Anesiko šteje za Vovčji grad. Ostanki ceste, ki je šla čez Stranje, Landol in Studeno, in dalje čez Planino po stari cesti, so ostanki tiste teržaške ceste. Meni se zdi, da staro rimsko cesto dostikrat s tem lahko najdemo, da sledimo tovarne pota srednjega veka. V srednjem času je hodila tovarna pot iz Tersta čez Basovico, Divačo, Senožeče, Landol in Planino; v Senožečah, Landolu in na Uncu so bile krog leta 1300 mote. Od Akvileje in od Gorice pa se je vse tovorilo čez Ajdovšino in Hrušico; zatoraj je bila še o Valvazorjevem času verh Hrušice poštna hiša. Enako se utegne slediti tista cesta, ki je šla od Tersta čez Terpon in Metulum proti Siscii, ali pa tudi od Istrije gori proti Emoni; ravno v Ložu, pri starem Terponu, je bila krog leta 1300 akvilejska mota.

Za mesta Arrupium in Vendum utegne že kraj tudi biti določen. Po Antoninovem potopisu in Peutingerjevi tabli je stalo Vendum ali Avendo 18 ali celó le 10 rimskih milj od Senie ali Senja, Arrupium pa 10 milj dalje (5 rimskih je 1 nemška milja), in sicer v meri proti Siscii. Ptolemej ima v svojem zemljopisu mesto Arruccia, ki ga stavi ravno tako blizo Senja; to je težko drugo mesto memo Arrupia. Res pa se nahajajo razvaline starega mesta blizo Otočca; med Prozorom in Čovicem se raztegujejo stare zidine za eno uro na dolgo, in za pol ure na široko; ljudstvo jih imenuje Vitalj; našli so se ondi rimski denarji, kamni z napisi, v ostanku tempeljna podoba Herkulova, in mnogo stebrov z glavicami. Gospod Kukuljević, ki je te razvaline ogledoval, sodi tedaj, da ravno tukaj je moglo stati mesto Arrupium; tudi ceste stare, ki se potezajo proti Liki in Dalmaciji, morejo to mnenje bolj poterditi (glej „Arkiv za povjestnicu jugosl.“ kn. IV. str. 306; tudi „Mittheil. des hist. Vereins für Krain“ 1856 str. 17, kjer je pridjana tudi mapa). Če je potem še Monaecium toliko kot Emona, bi bile vse japodske mesta najdene. Če je pa tudi Emona za japudsko imenovana, s tem ni rečeno, da bi se ji tako staroslovenski živelj odpovedoval; sej je stala ravno na meji dveh narodov.

Hicinger.

Iz potne bisage.

Prijazni dopisi do strica Bercka Dragana v Verbovcu. II. Pismo.

Dragi moj stric!

„Kdor zgodaj zjutraj ne pogleda solnca, ne ve kakošno bode vreme“, so rekli rajna babica Magda. Tudi jaz nisem pogledal, ali se od jutra meglí, zato tudi nisem vedil, da bo dež. Komaj sem pa malo ur bil v Celji, že je začelo liti izpod neba. O ljuba baba Vida! s studenicami, v katerih

sem se hotel dobro izkopati, ne bode nič. Tudi kokot rep obrača proti tisti strani, ki pomeni deževno vreme. Kaj tedaj hočeš početi v Celji, kjer ob deževji celó polžu ni dobro? — hajd v Ljubljano! mi udari misel v glavo, in mož beseda sem bil.

V Ljubljano? — bote, dragi stric, zakričali, ko bote ta listič prejeli. „Sadaj bodem vendar kaj pravega čul iz mesta, iz ktereга dobivam „Novice“ in druge literarne reči slovenske. Sadaj bodeš mi vendar poslal karakteristiko slovenskih pisateljev ljubljanskih. Saj vem, da si mi pod verbovsko lipo dostikrat še po nemški pravil: temu pesniku manjka „Bilderreichthum“, drugemu „Vergleichungsgabe“, tretjemu „Kühnheit“, četrtemu „Grazie“, petemu „Leichtigkeit des Ausdrucks“, šestemu „überraschende Kontraste“, sedmemu „Naivität“ itd., „da ta se ni povzdignil čez „pohotno ljubezen“, uni le v posnemanji nemških „gassenhauer-jev“ svojo slavo iše itd.“

O dragi stric! O beli Ljubljani bi Vam imel dosti pisati sladkega in grenkega; al odložil bom vse to na zadnje. Sadaj poslušajte samo mojo daljno srečo na železnici.

Moj najbližnji tovarš mi je bil mustafast Madjar. Česnov in paprikini duh sta ga ovadila, da je prijatelj gulašuša. Znano Vam je, dragi stric, da mi je veliko na tém, kar kdo jé, in kakošna je njegova „individualitas.“ Kako se ta beseda po slovenski veli, ne vem; v slovníku jo že bomo našli. Potomek Arpadov, ki je tedaj meni nasproti sedel, je bil „mens sana in corpore sano“; vse, kar je govoril, je bilo čedno; samo jedno ni bilo praktično: prenapeta njegova hvala stare ogerske konstitucije. — Drugi sosed je bil Nemeč iz Brunšvika prav melanholična duša. Ker Ciceron po Aristotelu piše, da vse velikoumne glave so melanholične („omnes ingeniosos melancholicos esse), sem ga po tem takem tudi jez imel za bistro glavo. Dalje mi je nasproti sedel starovičen Anglež; tako kislo se je deržal, da me je nehoté opomnil Shakespearovih verstic:

Nature has fram'd strange fellows in hertime:

— — — — —

And others of such vinegar aspect

That they'll not show their teeth in way of smile,

Thoug Nestor swear' the jest be laughable. *)

Pri „Zidanem mostu“ so v ta predal, v katerem sem jaz sedel, prišli še četriri sinci Modrič. Ker so slovenski govorili, sem jih vprašal, kje da študirajo? „V Ljubljani“ — mi eden odgovori malo porajtaje moje vedčno vprašanje. Vsakemu se je še smejalo veselje nad življenjem na čélu, in, kakor Verbovcani pravijo, „carta (prevzetnost) jim je na kečki plesala.“ Pri teh mladencih sem spet prav razumel resnico Aristotelevih besed: „ἡ ἐνδαιμονία τὸν ἀνταρχωνεσσι.“ **) V starosti zapusti človeka sposobnost za življenje. Vendar v starosti je človek modrejši, in če ima tolsto dedovino, je srečen, ker v Talmudu stoji: „Modrost je dobra z dedšino, in pomaga, da se človek more solnce veseliti.“ — Pitomci Modrič so jo hudo zagodli čez svoje učnike, in spet sem bolje razumel resnico besed nemškega pädagoga, ki pravi: „Ein Lehrer muss aus Lilienduft und Mondenschein zusammengesetzt sein.“

Cesta kraj Save od „Zidanega mosta“ do Litije ima karakteristične posebnosti. Na desno in levo pečine. Sopár je pregnal srečne postojne, ktere so poprej tukaj krožile v visokem zraku in si iskale koštravih ovac. Samotno življenje mirnih nekdanjih prebivavcov teh planinskih krajev sedaj preganja glasno žvižganje hlaŕonov; prebivavci pridejo z

*) Natura je svoje dni smešne ljudi rodila:

— — — — —

Nektere tako kislega lica,

Da svojih zobí ne pokažejo nikolj se smejaje,

Čeravno bi Nestor prisegil, da je šala smeha vredna.

**) Srečni, ki so si sami sebi zadosti!

visokih hribov in učijo se kraj železnic novega življenja, novih potrebšín vsake verste; ljuba planinska studenčnica jim ni več vir življenja, morivno žganje jim jo namestuje. O idilsko življenje! kam si pobegnilo? Ovca planinarju ni več ljuba živalca; on hrepeni po konji krilatem, da na njem jaše — v vodene oblake! Sopár je prinesel dosti materialnega dobička, pa vzel je ljudem nedolžnost (idiličnost) življenja. Sive skale, kterih jezero in jezero let ni motil nihče, so sadaj priče nemirnosti človeške, in po suhem zemljišču tega kraja, ktereга jezero let ni nihče porajtal, sadaj strežejo Anglež, Francoz in sin Abrahamov.

Vtopljen v take „unzeitgemässe“ misli se pripeljem v Ljubljano. Na ljubljanskem kolodvoru najdeš dosti postrežljivih rok; čuda le, da se ti ljudje ne ponujajo celó človeka na rokah v mesto nesti!

Jaz nisem hotel peš iti v Ljubljano; mislil sem si: ti si Draganova kri in si se že ko malo otročé vozilo v goricah s štirimi najlepšimi konji; zakaj bi šel peš v mesto, kjer te bodo s širokimi očmi merili in ti presojevali vsako stopinjo. Zdaj me pokliče veličanstvena kočijaška oseba, naj se vsedem v njeni voz. Kočija je bila lepa, in dva belca Meklenburžana va-njo vprežena. Mislil sem, da se peljam v kočii pervega kranjskega grofa; al kako mi je greben padel, ko me pred „Slonom“, kjer sem vozotaju postati velel in sem iz kočije stopil, mala možka oseba, iz ktere lica sem zapazil velik fond špekulativnega duha, prijazno nagovori: „Slišijo, bodo pri nas ostali? Ali so se s kelnarjevim cugom pripeljali?“ Oj ti srečni kelnar ljubljanski! Takšen voz pa takšne konje imaš! Stric! veste še, kako sva midva vozila parteko v železno mesto in sva, kakor jastrob vrabca, gledala kočijo in konjiče kneza Esterhazy-a? Kakor ste vi takrat rekli: „Kaj takšnega še nisem videl svoje dni“ — ravno tako se je zavzel danes pošteni Vaš unučič. Vendar si nisem ničesa drugega mislil, kakor samo to: Ta kelnar mora biti mož, kteremu bi se spodobil večji „Wirkungskreis“; on vé, kaj je „comfort“ današnjega časa, pa tudi konje ima tako berzih nog, da smo letéli v mesto, kakor da bi nas bil kdo ukradel.

Jaz sem ostal pri slavnoznanemu „Mokarju“ in sem bil z vsem prav zadovoljen; „Mokarjevi“ so še ljudje stare domače korenine; samo z jedno rečjo nisem bil zadovoljen. In ta je bila? Čujte stric, že stari Vodnik poje: „Kranje je prebrisane glave.“ Kdor je prebrisane glave, ta ni nikoli prenagel, temoč vse poprej dobro premisli, in po malem se loti dela, ktero hoče izpeljati. To je vse dobro in prav, — v gostivnici se pa mladim slovenskim dekletom, kterim je postrežba izročena, dobro ne podaja talijansko načelo:

Pian' — piano,

Si va lontano!

ali po našem:

Po mal' po mal'

Se pride dal'!

Drugo pot na dalje, dragi stric Bercko! Serčno Vas pozdravlja Vaš unučič

Vicko.

Spominki na Dolensko.

(Dalje.)

Studenec, nekdanji rimski „Magnus Vicus“, je precej velika vas. Pred malo leti je pogorela, vendar pa nisem ravno zapazil, da bi se bila zlo olepšana vzdignila iz pogorišča, kakor se v družih krajih večkrat po takih nesrečah vidi. Pomudil sem se tukaj enmalo in memogredé ogledal cerkev, v ktere zidu je več starih kamnov in podob vzdanih, o kterih govoriti pa se vendar zderžim, ker se ne štejem v versto zvedenih starinarjev. — Tudi v učnikovo stanovanje sem bil prišel ter slišal, da se bo v kratkem novo zidalo. Ravno prav! saj delavci s podiranjem tega poslopja tako ne bodo mnogo truda imeli! — je že precej za to storjenega. — Bližnjega gradú, lastnine in